

Klimahandling i fællesskab

**DEL
TAGER
DANMARK**

VI FORMER
FREMTIDENS
FÆLLESSKABER

CONCITO
DANMARKS GRØNNE TÆNKETANK

December 2021

Redaktører:

Anna Esbjørn, programchef, CONCITO

Clara Laurine Berg-Jensen, studentermedarbejder, CONCITO

Isabelle Lecuelle, praktikant, CONCITO

Mads Schou, konsulent, DeltagerDanmark

Mia Danielsen, kommunikationskonsulent, DeltagerDanmark

Grafik:

Alastair Halfhide

Bidragydere:

Vejle kommune

DIF

Miljøpunkt Amager

Vanebrudspalæet

Naboskab

Miljøpunkt Indre by og Christianshavn

Århus Omstiller

AnsvarligFremtid

Byt, del og reparer sammen	2
Gå sammen om at lave grønne investeringer på arbejdspladsen	7
Kør mere sammen	10
Gå sammen om klimaneutral varmforsyning og vedvarende energiforsyning	14
Plant en miniskov	18
Gå sammen om en fælleskøkkenhave	22
Skab en grøn idrætsforening	26
Om vellykkede klimaprojekter	32

Klimahandling i fællesskab

I dette handlekatalog har vi samlet en række projektforslag til, hvordan I kan være med til at gøre jeres boligforening, landsbyfællesskab, gade eller lokalsamfund grønnere i fællesskab med andre. Handlekataloget henvender sig til alle, som ønsker at tage initiativ til og drømmer om at komme i gang med et eller flere meningsfulde klimaprojekter.

Formålet er at give borgere i alle landets kommuner værktøjer til at igangsætte klimainitiativer, som mindsker CO₂-udledningen. Gennem dit og dine medborgeres lokale engagement bidrager I med aktiviteter, som understøtter kommunens klimamål.

Overalt i landet sker det allerede - vi danskere vil gerne være med til at drive den grønne omstilling fremad. Det vil vi, fordi vi bliver gladere, når der er vild natur omkring os, og når vi deler værktøjer og vilde frø med naboen og folk i vores lokale samfund. Når vi går sammen i lokale fællesskaber og derigennem opbygger relationer til hinanden, bliver det lettere at sætte dialoger og processer i gang, der kan skabe forandringer i vores hverdag, nabolag og kommune.

Udfordringen er, at vi mangler fællesskaber, hvor det er muligt at mødes med andre, der har samme drømme om at gøre noget mere grønt, der hvor vi bor. Samtidigt har vi behov for viden om klimainsatser, som gør det

nemmere, sjovere og helt normalt at dele biler, spise grønne middage og gå sammen om at lave grøn energiforsyning. Det er gennem fællesskaber, vi kan hjælpe hinanden med at forandre "det vi plejer" til nye fælles klimaløsninger.

Kataloget giver indsigt i grønne projekter, hvor I både får øget viden om og lederskab til at udføre klimahandlinger sammen. Der præsenteres syv beviseligt klimaeffektive handlinger, som alle borgere og aktører i kommunen kan forpligte sig på. Der er tale om handlinger udformet på baggrund af CONCITO og DeltagerDanmarks arbejde i 70i30-programmet i samarbejde med relevante aktører.

Uanset om du allerede er en del af et fællesskab, fx en idrætsforening, eller bor på en vej, hvor du drømmer om et godt grønt fællesskab med dine naboer, så kan du finde ideer til aktiviteter her, der kan hjælpe dig i gang.

Byt, del og reparer sammen

Vores forbrug af ting og sager vægter højt i vores private CO₂-udledninger. Det udgør over en fjerdedel af danskernes gennemsnitlige udledninger. Det kan være svært at skære ned på forbruget, da vores oplevelse af det gode liv delvist forbindes med de ting og sager, vi omgiver os med. Så hvordan bliver vi ved med at kunne bruge ting og ressourcer, uden at alle skal eje alting selv?

Mange af de ting vi køber, har en meget kort levetid eller bliver brugt en meget lille del af deres levetid. Derfor er der et kæmpe potentiale i at være flere om at bruge dem eller lade dem få nyt liv hos andre ejere. Med en deleordning kan I med færre penge få adgang til mange af de ting, I ønsker i hverdagen og samtidig sænke jeres forbrug markant.

48% af danskerne vil gerne dele flere ting (Bolius 2021), så den største udfordring er at tage initiativet til det. Vi har derfor lavet en guide, som rustet jer til at opstarte en deleordning.

Hvem kan starte deleordninger?

Nabofællesskaber, boligfællesskaber, byfællesskaber, landsbyfællesskaber, andelsforeninger og gader er oplagte steder at organisere det. Det kan også være fritidsklubber, arbejdspladser eller andre fællesskaber, hvor det virker oplagt at dele. Jo større fællesskab, des mere nyttigt.

Digitale deleordninger

Som alternativ til opstart af deleordning, kan du melde dig ind i en eksisterende platform, eksempelvis [ShareOne.dk](#) eller [weuse.dk](#), hvor man udlejer sine ting til andre i nærheden.

Hvordan opbygger I en deleordning?

1 Find som det første et par andre, der har lyst til at være med til at starte projektet op. Hvis du allerede er en del af en gruppe, hvor en deleordning ville være oplagt, foreslå det da næste gang I mødes. Hvis du ser det som en bedre mulighed at opstarte et nyt defællesskab, kan du finde gode råd til at samle en gruppe i denne [guide](#).

2 Hold et møde, hvor I aftaler, hvilken type defællesskab I ønsker. Forhold jer til, om I skal være fælles om at eje ting eller om I vil lave en deleordning for egne ting?

3 Lav aftaler om, hvordan projektet skal gennemføres. Overvej:

- Skal der stilles et skur/fællesrum/kælder til rådighed, eller vil I opbevare tingene hjemme hos jer selv? Find et sted, der er passende, og som alle har adgang til.
- Hvad skal defællesskabet omfatte? Værktøj, haveredskaber, ekstra cykler, ladcykel, festtelte, større køkkenredskaber, elektronik?
- Skal det lånes eller lejes? Når I har aftalt, hvilke ting I vil starte med at dele, skal I blive enige om, hvordan det økonomisk skal fungere.
 - I kan aftale, at alle giver et startbeløb for at være med i gruppen, og at det derefter koster noget om året. Så kan I bruge pengene til at reparere ødelagte ting løbende. Eller betale de udgifter, der kommer løbende.
 - Bidrager alle med forskellige ting, de har liggende, eller kan man "sælge" sine ting til gruppen, så det bliver fælles-eje? Det er selvfølgelig bedst, hvis I så vidt muligt undgår at købe nye ting.
- Hvad er aftalen, hvis noget går i stykker? Skal I have tingene forsikret? I kan aftale, at I fælles erstatter tingene, så der ikke opstår konflikter om ansvar og tingenes stand. Som oftest dækker indboforsikringen også udlånte ting. Kontakt din forsikring og hør mere.
- Skal det være muligt at reservere tingene i forvejen? I kan lave et dokument, hvor man kan skrive sig på for at sikre sig at tingen er tilgængelig.
- Hvor skal jeres kommunikation foregå? Det kan eksempelvis være over mail, på et socialt medie eller en opslagstavle.

4 Aftal hvem, der står for hvad. Hvem laver en oversigt, over alle de aftaler I har indgået? Hvem står for at få flere med? Hvem står for at undersøgeforsikringsforhold?

Når I først har taget stilling til hvordan I vil organisere det, er det bagefter nemt at drive. Når I har lavet aftaler om hvor og hvordan det skal foregå, kan gruppen udvides.

5 Rekrutter andre til fællesskabet. Lav opslag på en fælles facebook-gruppe, hæng sedler op i nabolaget, spørg naboerne, om de er interesseret. Jo flere I er sammen, jo mere får I ud af det, og jo mere sænker I jeres forbrug.

6 Når deleordningen er etableret, vær da opmærksom på, at I i fællesskab kan købe ting, inden du køber nye ting selv i fremtiden.

Hvorfor skal vi have flere deleordninger?

- En husstand kan reducere sine CO₂-udledninger med 500 kg årligt
- Det skåner klimaet ved at begrænse vores forbrug
- Det skaber kontakt til naboer
- De økonomiske fordele ved deleordning gør, at vi sparer penge
- Vi sparer plads

Byttehjørne, byttedage, reparationscaféer og ikke-købs fællesskaber

Når først I har etableret et delefællesskab, har I en oplagt mulighed for at benytte det fællesskab til at give jeres ting længere levetid – det kan I gøre med en bytteordning eller en reparationscafé. Mens deleordningen er oplagt for ting, man bruger sjældent, er byttemarkedet oplagt, for ting man bruger tit, eksempelvis tøj og møbler.

Organiser et byttehjørne, der hvor I har jeres deleding. Her kan man lægge ting, som andre kan tage med hjem. Sørg for en aftale om, hvornår hjørnet tømmes, så det ikke ender som en affaldsbunke.

Afhold byttemarkeder, hvor I kan komme af med det, I ikke længere bruger, og andre kan tage, hvad de kan bruge. I kan organisere det, så resten bagefter køres til genbrug. På den måde får I alle ryddet ud i de ting, I ikke bruger længere, og I får måske noget med hjem, som I undgår at skulle ud at købe fra ny.

Afhold reparationscaféer og genopliv ødelagte ting i stedet for at smide dem ud. Kan du reparere elektronik, smykker, tøj eller møbler, er der sikkert mange, der kan få glæde af det. Reparationscaféerne kan passende afholdes på samme tid som byttemarkeder, så man kan samle ting, man ikke vil have mere, og ting man ikke får brugt, fordi det er i stykker. Det kan også være, at der er nogen, der kan bruge de ting, der er i stykker, på en ny måde.

Gå sammen i et ikke-købsfællesskab, hvor I aftaler ikke at købe nyt. Det bedste køb er et ikke-køb. Når først I er sammen om at dele, har I en oplagt mulighed for at undgå at købe nyt. Selvom I som forbrugere er bevidste om at købe genbrugsvarer og grønne køb, er det bedste slet ikke at købe noget. Se om I i fællesskabet kan undgå at købe nye møbler, tøj, elektronik mm. det næste år og brug hinanden, når der er noget, I mangler, eller når I er udfordret på ikke-køb.

Undersøg hvilke initiativer, der allerede er i dit område. Se oversigten over [reparationscaféer](#) i Danmark, eller [byttemarkeder](#) i hele landet, hvor du også kan tilmelde dit eget.

Et godt eksempel:

Højskolen der lavede fælles købestop

På den Skandinaviske Designhøjskole i Randers tog underviser Mette Grønning et lille initiativ, som endte med at have stor indflydelse på skolen og spare mange kilo CO₂. Mette havde bidt mærke i det hav af pakker fra H&M, Zalando og Zara, der væltede ind ad døren til højskolens elever. Der var ikke langt fra tanke til handling, da Mette satte en seddel op på højskolen med en opfordring til at lave et fælles købestop. Her kunne alle de elever, der ville forpligte sig på købestop, skrive deres navn og blive en del af en fælles udfordring. En fjerdedel af skolens elever skrev sig på til at starte med, men snart havde en ny norm bredt sig til resten af skolens elever. Nu var det ikke længere cool at bestille nyt tøj. Mette pointerede, at det er vigtigt, at initiativet ikke drives af skam, men af lysten til at være en del af en fælles udfordring og normændring.

Gå sammen om at lave grønne investeringer på arbejdspladsen

De penge, vi investerer, har stor betydning for den grønne omstilling. Vi skal gerne bevæge os væk fra ikke-klimavenlige investeringer, eksempelvis ved at stoppe med at støtte udvinding af fossil energi eller skovrydning. Du har ikke selv bestemt det, men din pensionskasse, bank, fagforening, forsikringsselskab, uddannelsesinstitution, arbejdsplads eller sportsforening kan lige nu have penge investeret i olie, gas og kul. Penge, investeringer, aktier og obligationer kan virke kedelige, men de kan gøre en stor forskel, hvis vi er mange, der stiller spørgsmålstejn ved, hvad der er investeret i og kræver, at der investeres i grønne tiltag. Det første skridt er at trække pengene tilbage fra bl.a. investeringer i fossile energikilder – det kaldes divestment.

Hvem kan lave divestment?

Alle kan stille spørgsmålstejn ved, hvor deres penge bliver investeret. Hvis du selv har penge investeret, kan du starte med at sikre, at de er grønt investeret. Der hvor det rykker rigtig meget, er hvis vi er mange, der stiller krav til grønne investering. Hvis vi kigger lidt ud over vores egen pengepung og mod vores arbejdsplads, hvor der ofte er store pengereserver, kan vi være med at tilflytte mange millioner fra ikke-klimavenlige til grønne investeringer og være med til at gøre en stor forskel.

KU divestment som eksempel

I 2016 samlede en gruppe kollegaer på Københavns Universitets sig om at kræve, at universitetets investeringer skulle være grønne. De startede med at indsamle underskrifter på arbejdspladsen og fik i alt samlet 100 tilkendegivelser fra medarbejdere, som støttede op om bæredygtige investeringer

på KU. Gruppen sendte underskrifterne og et åbent brev til ledelsen. Efter pres fra de ansatte på KU valgte bestyrelsen fremover at investere grønt.

[Læs mere KU dropper beskidte investeringer](#)

Hvordan laver I divestment på arbejdspladsen?

- 1 Tag en snak** med dine kolleger over frokosten om, hvad de synes er etiske investeringer. Du kan også spørge, om de generelt er bekymrede over klimakrisen.
- 2 Inviter til inspirationsoplæg** i fx arbejdspladsens faglige klub. Kan du herigennem samle 5-10 personer, som også synes, det er vigtigt at trække sig ud af ikke-bæredygtige investeringer?
- 3 På inspirationsmødet** i den faglige klub. Tag en runde, hvor I fortæller, hvorfor I synes, det er vigtigt at holde dette møde og forventningsafstem, hvad I vil opnå, og hvor meget tid I vil lægge i det.
- 4 Undersøg hvad der investeres i.** Der er sikkert ikke nogen af jer, der har det fulde overblik over, hvad jeres arbejdsplads investerer i. Derfor er et godt første skridt at skrive en mail, hvor I beder om at få indblik i investeringerne.
 - Mailen kunne se sådan her ud: Hej XX. Hvilke aktier og obligationer investerer vi i? Vi er specielt interesserede i at høre, om vi investerer i olie, kul og gas? Men også om I har en grøn investeringspolitik? Mvh XX
- 5 Hold et evalueringsmøde,** når I har fået svar. Er I tilfredse med svaret? På evalueringsmødet kan I snakke om, hvilke svar I har fået, og hvad næste skridt er. Hvis I er utilfredse med investeringerne, kan I igen rette henvendelse og kræve divestment og foreslå investering i grønne tiltag, eksempelvis vedvarende energi.
- 6 Nu skal I have hele arbejdspladsen med.** I kan lave en underskriftindsamling for at få opbakning, så I ved næste bestyrelsesmøde kan stille forslag om grønne investeringer. At fremsætte forslag for ledelsen er en effektiv måde at blive hørt og få indflydelse. Alternativt kan man tage fat i en virksomhedsrepræsentant, som kan tage forslaget med videre.
- 7 Hvis det er svært at finde ud af,** hvad I nu skal gøre, kan I skrive til Ansvarlig Fremtid, som er eksperter i at hjælpe videre med netop divestment fra fossile investeringer.

Hvordan kan I påvirke jeres pensionskassers investeringer?

Danske pensionskasser er opbygget på meget forskellige måder, så derfor afhænger jeres muligheder for at påvirke grønnere investeringer af, hvilke pensionskasser I har. Start altid med at undersøge hvad jeres pensionskasser eller fagforening investerer i, og vurder om I er tilfredse med det. Hvis ikke, er herunder forskellige muligheder for at få indflydelse:

- Undersøg hvornår jeres pensionskasser har generalforsamling og stil forslag på generalforsamlingen, hvis muligt. Et forslag kunne være 'at afvikle de sidste investeringer i olie-, kul- og gasselskaber'. Stem på generalforsamlingen og saml fuldmagter fra andre medlemmer.
- Stil op til bestyrelsen, hvis muligt. Stem og saml fuldmagter til valg af grønne kandidater.

- Kontakt jeres virksomheds- eller tillidsrepræsentant, og bed dem stille højere krav til pensionskasserne.
- Skriv til jeres fagforening og bed dem stille krav til pensionskassens bestyrelse.
- Skriv et læserbrev i jeres fagforenings medlemsblad, hvor I problematiserer deres investeringer og foreslår grønnere investeringer.

Det er ikke sikkert, at I på arbejdspladsen har det samme pensionskasser, men I kan, om ikke andet, stadig hjælpe hinanden med at kontakte dem.

Tjek hjemmesiden

[AnsvarelseFremtid](#) ud. Her kan I få hjælp til at skrive til jeres arbejdsplads, kommune, pensionskasser, fagforening eller forsikringskasser og bede dem om at diveste.

Kør mere sammen

Vores valg af transportmiddel betyder meget for klimaet. Når du skal ud, er det altid en god idé at overveje om du kan:

1. Gå eller cykle

hvis ikke det kan lade sig gøre, kan du så tage

2. Offentlig transport

hvis ikke det kan lade sig gøre, kan du så benytte

3. Samkørsel, gerne i elbiler

hvis ikke det kan lade sig gøre, kan du så bruge

4. Delebiler, gerne elbiler

Det er billigere, det er nemt, det giver mindre kø på vejene, det kræver færre parkeringspladser, det giver bedre luftkvalitet, og det er rigtig godt for klimaet. Hvis vi fylder bilerne dobbelt så meget og dermed halverer antal biler på vejene, kan vi i Danmark samlet reducere 3,5 mio. ton CO₂ om året.

Den største barriere for at vi ikke kører mere sammen i Danmark er, at vi ikke er vant til det. Det sværeste er at få det gjort de første par gange og at gøre det til en vane at tænke "kan der være flere i min bil, eller kan jeg køre med nogle andre i stedet for?"

For hvem er samkørsel oplagt?

Arbejdspladser er et oplagt sted at organisere samkørsel, fordi I er en flok, der alle ofte skal præcis samme sted hen. Det kan selvfølgelig også organiseres i mange andre sammenhænge.

Hvordan kommer I i gang med at køre mere sammen?

Jo flere der kører sammen, jo bedre. Det bedste, du kan gøre, er ikke bare selv at fylde bilen, men at få så mange som muligt til at køre mere sammen. Det kunne eksempelvis være på din arbejdsplads.

- 1 **Find en gruppe**, der vil sætte det i gang med dig. Gå sammen med en eller flere kollegaer og foreslå sammen jeres arbejdsplads at organisere samkørsel.
- 2 **Hold et møde**, hvor I snakker om hvem I skal kontakte på arbejdspladsen. Det er en god idé at uddele opgaver, så nogle kontakter får et møde i kalenderen med ledelsen, mens andre søger tilslutning til projektet blandt andre medarbejdere.
- 3 **Søg opbakning**. Hvis I har en stor arbejdsplads, kan det være en god idé at sikre opbakningen til forslaget. Det har en større effekt, hvis I er flere, der efterspørger det, og det er nemmere for jer at blive hørt. Indsaml underskrifter fra medarbejdere, der bakker op om mere samkørsel på arbejdspladsen.
- 4 **Foreslå jeres arbejdsplads**, at de motiverer til samkørsel. Hold et møde med ledelsen og fortæl at I ønsker at fremme samkørsel til og fra arbejde og for arbejdsrelateret kørsel. Der findes allerede mange platforme og muligheder for at fremme samkørsel. Det er derfor ikke nødvendigt, at I finder på jeres egen.
- 5 **Brug eksisterende platforme** for samkørsel. Der findes allerede flere velfungerende platforme for samkørsel, eksempelvis nabogo, GoMore og Ta'Med. Det er derfor let at komme i gang. I kan foreslå arbejdspladsen at bede Ta'Med om at facilitere det. Ellers kan I tage kontakt til nabogo og undersøge muligheden for at modtage deres kampagne inkl. en konkurrence.

Et godt eksempel

Der er mange, der arbejder for Lego i Billund og samtidig bor i København. De har organiseret samkørsel på disse lange ture. De fremhæver tre centrale grunde til samkørsel.

Det er:

- Økonomisk fordelagtigt
- Hyggeligt med godt selskab
- Rart at blive kørt hele vejen, så man kan slappe af eller arbejde på turen

Delebiler er også en mulighed

Mange familier har et transportbehov, der overstiger en enkelt bil, men som måske ikke helt rækker til to. Anskaffelse af bil nr. to kan også undgås ved at melde sig ind i en delebilsordning. På den måde bidrager I samtidig til udbredelse og tilgængelighed af delebilsordninger, idet antallet af debiler stiger i takt med at flere bruger dem.

Her er bud på nogle delebilsordninger, der allerede er organiseret:

- [GreenMobility](#)
- [LetsGo](#)
- [GoMore](#)
- [TADAA!](#)
- [SHARE NOW](#)

Derudover findes en række lokale tilbud om debiler.

Hvorfor skal vi have mere samkørsel?

Vi kører næsten altid alene i bilerne. I myldretiden kører 95% alene i deres bil. Og det er ærgerligt, for per ekstra passager spares klimaet for én hel køretur. Her er to eksempler på effekten ved samkørsel.

Ugentlig tur fra Silkeborg til København

Hvis du arbejder i Silkeborg, men en gang om ugen skal til København, og det samme gælder en/flere kollegaer kan I ved at køre sammen til og fra København reducere jeres CO₂-udledninger med 5.859 kg. om året, hvis I er to i bilen og 11.718 kg. om året hver, hvis I er tre personer i bilen

Daglig jobkørsel

Hvis I er ti medarbejdere, der gennemsnitligt har 5 km til og fra arbejde, kører I hver især

10 km pr. dag. I kører alle i benzinbil. Hvis I, i stedet for at køre alene i hver deres bil, kører sammen to og to, vil I spare omkring 2.440 kg CO₂ årligt.

(tal fra VanebrudsPalæet)

nabogo samarbejder allerede med mange danske kommuner. Undersøg om din kommune har et samarbejde med [nabogo her](#). Ellers kan du foreslå din kommune at indgå et samarbejde med nabogo om at øge samkørsel i dit område. De tilbyder gratis kampagner til arbejdspladser, uddannelsesinstitutioner og lokalområdet for at fremme samkørsel.

Gå sammen om klimaneutral varmforsyning og vedvarende energiforsyning

Hvorfor er det vigtigt?

Både for individuelle husstande og for samfundet er energi- og varmforsyning en af de største kilder til CO₂-udledning. Som landsbyfællesskab eller boligforening er det derfor oplagt at gå sammen om at investere i og opføre tiltag, som reducerer udledningen fra vores forbrug af energi og varme. I kan gå sammen og oprette lokale forsyningsmuligheder fra sol- og vindenergi eller fra grøn varmforsyning. Det er projekter, som ofte kræver penge, men som på sigt vil være en økonomisk besparelse eller indtægtskilde for den enkelte husstand og eventuelle eksterne finansieringskilder.

Hvem kan gå i gang med klimaneutral varmforsyning og vedvarende energiforsyning?

Nabofællesskaber, landsbyer eller boligforeninger benytter oftest samme energi- og varmforsyning, så de er oplagte fællesskaber at benytte, når I gerne vil gøre jeres varme og el grønnere.

Hvordan kan I være med til at fremme grøn varme og energi?

Lokalt engagement, medejerskab og værdiskabelse er de tre vigtigste parametre, I som fællesskab skal tage hensyn til, når der skal skabes opbakning til at investere i lokal energiforsyning.

Derfor foreslår vi følgende:

- 1 Start med at samle en gruppe** naboer til et **husmøde**. Skab en fælles forståelse for, hvordan I forstår mulighederne for at skulle starte et projekt op, som handler om vedvarende energi i lokalsamfundet eller klimaneutral varmforsyning. Vend her ideer og muligheder, diskuter udfordringerne og uddeleger ansvar for, hvordan I kommer videre med projektet.

- **2** Ligeegyldigt hvilket konkret projekt, der er udgangspunktet for jeres dialog, er det vigtigt **at give plads til, at nye idéer kan opstå** undervejs. Det gør, at processen er inkluderende, alle bliver hørt, alle kommer med indspark og muligheden for at finde frem til en fælles idé, der kan motivere flest mulige, sikres på denne måde.
- **3** **Undersøg** om der er lignende projekter i Danmark og ræk ud til dem for sparring og rådgivning.
- **4** Ønsker I at **inddrage flere naboer i projektet**, kan I med fordel række ud til et af de firmaer, som kan hjælpe med inspirationsoplæg til etableringen af projektet. Hvis I vil oprette et vindmøllelaug, kontakt fx [Winddenmark](#). Hvis der er interesse for at starte et lokalt projekt omkring klimaneutral varmforsyning og generelle råd om energieffektivitet, kan I tage kontakt til [SparEnergi](#).
- **5** Når I har gennemgået den indledende proces, kan I **kontakte centrale aktører og interessenter** for at skabe opmærksomhed omkring jeres projekt og sikre, at det økonomiske grundlag for projektet kommer i stand. Jeres kommune er et oplagt sted at starte for at få politisk/kommunal opbakning og understøttelse af projektet. Dernæst kontakter I lodsejere, boligejere, og lokale virksomheder, der kan drage fordel af jeres projekt.
- **6** Grundet projektets omfang skal I nu **skitsere en ejerskabsmodel**. En finansieringsplan af projektet kan skabes gennem folkeaktier og anparter, som det blandt andet har været tilfældet i Brenderup solcellepark og ved Føns Nærvare (se beskrivelse på næste side). En oplagt samarbejdspartner i denne del af projektet er [Difko](#), som har understøttet utallige bæredygtighedsprojekter med finansielle og administrative ydelser, og de hjælper med at udmønte eksterne investeringer og lokale ejerskabsmodeller. Afslutningsvis skal I skitsere en ejerskabsmodel på baggrund af partnerskaber med de involverede.
- **7** I den sidste del af planlægningen skal I fokusere på at **forhandle jer frem til en ejerskabsmodel** i fællesskab med lokale interessenter, kommunale forvaltninger og investeringspartnere. Selvom tekniske forudsætninger for projektet, såsom miljørapporter, lokalplaner, energikøbsaftaler og byggetilladelser, kræver samarbejde med mange andre aktører, er projektet blevet til på jeres præmisser, hvor lokalt engagement har været den højeste prioritet.
- **8** Opbygningen af jeres varme- eller energiprojekt kan dernæst **sendes i udbud**.

Fire eksempler på fællesskaber,

som har givet sig i kast med grønne varme- og energiprojekter

1 Sol over Brenderup

Der bor 1.700 indbyggere i Brenderup ved Middelfart. Her er opsat en solcellepark på 20.000 m², som i dag forsyner 1/3 af byens husstande med vedvarende energi. [Sol over Brenderup](#), som projektet er døbt, er ud-tænkt og realiseret ved hjælp af folkeaktier. Projektet er startet op og delvist finansieret af byens borgere og er et eksempel på, hvordan fællesskaber kan arbejde på at skabe lokale eksempler på grønne, lokale initiativer, som skaber CO₂-reduktioner.

2 Fra oliefyr til varmepumpe

I [Middelfart Kommune](#) har en gruppe [boligejere slået sig sammen](#) om at få udskiftet deres oliefyr til et grønnere alternativ. De reducerede herved deres CO₂-udledninger med 15-25 tons om året pr. husstand. De tog sammen kontakt til leverandører for at få tilbud på varmepumper. Gruppen havde forinden været til en række informationsmøder faciliteret gennem det tværkommunale samarbejde, Energialliancen Trekanten, og [SparEnergi.dk](#).

Hvorfor er det en fordel at gå sammen om varmepumper?

- Der er økonomiske stordriftsfordele ved køb af flere varmepumper
- Der er økonomisk besparelse for husstanden ved udskiftning fra oliefyr til varmepumpe
- Det giver mulighed for sparring om den bedste løsning og udfordringer ved etableringen
- Man kan dele gode råd og tips
- Det er mindre tidskrævende, da man deles om arbejdsbyrden ved at undersøge muligheder, finde tilbud og lave aftale.

Digitale værktøjer

SparEnergi har et [værktøj](#), hvor du kan undersøge, hvordan det kan betale sig for dig at skifte til en anden varmeforsyning.

På [bolius.dk](#) kan du læse mere om besparelse ved afskaffelse af oliefyr.

3 Føns Nærværme

[Føns Nærværme](#) er et godt eksempel på, at kollektiv omstilling af varmeforsyningen kan lade sig gøre, selv i mindre byer. Her har en gruppe beboere sammen etableret Danmarks mindste fjernvarmeverk og opnået en reduktion på 280 tons CO₂. Motivationen var at reducere klima- og miljøbelastningen fra varmeforsyningen. Beboerne i Føns fik selv idéen til projektet i forbindelse med, at mange af dem alligevel skulle til at udskifte deres gamle oliefyr. Ved overgangen fra oliefyr til fjernvarme havde de allerede fra dag et en økonomisk besparelse.

De startede en projektgruppe på fem personer, og 43 husstande ville være med. I dag er 49 husstande tilsluttet Føns Nærværme. Den daglige drift af Føns Nærværme er frivilligdrivet, hvor en gruppe skiftes til at tage sig af værket.

Det var en omfattende proces med to års planlægning, før de begyndte at anlægge byggeriet. De fik vejledning og viden fra kommunen, som også har sikret garanti på lånet, men beboerne har selv finansieret projektet.

Læs mere om idéen, etableringen og driften [her](#) og [her](#).

4 Elleparken Andelsboligforening

[Elleparken Andelsboligforening](#) i København har lavet mange tiltag for at reducere deres energi- og varmeforbrug. Ved renovering og bedre isolering af andelsboligforeningens tag har de mindsket varmetabet og således reduceret økonomiske udgifter og klimabelastning.

Bestyrelsesformanden bor i en lejlighed på ca. 60 m². Hun betaler ca. 700 kr. aconto om måneden for varme. Det første år efter tagprojektet var færdigt, fik hun ca. 1.400 kr. tilbage. Året før fik hun kun 4 kr. tilbage. I forbindelse med tagrenoveringen opdagede beboerne et stort varmetab ved uisoleerede varmerør. Isolering af varmerørene er en effektiv investering, som kan være betalt tilbage på helt ned til to måneder.

Installation af nye cirkulationspumper i ejendommen har også skabt store økonomiske besparelser. En sådan investering kan tjenes ind på lidt under to år, da den årlige elregning reduceres med op imod 14.000 kr.

Plant en miniskov

Skove er et effektivt middel til at opfange CO₂. Selv om skovplantning ved første tanke kan lyde som noget for de få, der har masser af plads, er det faktisk muligt for de fleste. Skoven er tilmed et dejligt sted for børn at lege og for voksne at opholde sig.

Den japanske botaniker Akira Miyawaki har udbredt en metode til skovplantning af miniskove, der har en stærk evne til CO₂-optag og stor biodiversitetseffekt. Disse skove, der kaldes Miyawakiskove, kan være på størrelse med en tennisbane og skal bestå af minimum 30 forskellige arter i forskellige størrelser.

På grund af skovenes høje grad af biodiversitet, vokser de meget hurtigere end normal plantageskov. De største planter kan i løbet af det første år opnå en størrelse af 1,5 meter.

Hvorfor skal vi plante en miniskov?

Skovene er små og derfor er det et oplagt projekt at gå i gang med som forening, naboskab eller virksomhed med et mindre areal tilgængeligt. I Kolding har man igangsat et projekt med en skov på kun 16 m². Skov er en langt bedre udnyttelse af jorden

end eksempelvis en græsplæne. Derudover er det et spændende og lærerigt projekt for børn og unge at deltage i og et spændende projekt at følge, da planterne gror meget hurtigt, og der indenfor få år vil være en rimelig stor skov klar til brug og beundring. Denne type skov er blevet mere udbredt i Holland, Frankrig og Belgien de seneste år, men der findes stadig meget få i Danmark.

Hvem kan plante en miniskov?

Initiativet kan både tages i allerede eksisterende grupper som eksempelvis foreninger, klubber, skoler, nabofællesskaber, virksomheder, gadefællesskaber, forældrerådet eller andet. Projektet er særligt oplagt, hvis man har adgang til et fælles udeareal, gerne privat. Alternativt kan man gå sammen en gruppe, eksempelvis i byen eller gennem [Grønne Nabofællesskaber](#) og undersøge muligheden for at benytte kommunal grund eller søge om lov til at plante andre steder. Det er en god familieaktivitet, og det er sjovt og læringsrigt for børn og unge at få hænderne i jorden og være med til at så planter og se dem vokse. Skoven kan også bruges af skoleklasser til læring om CO₂-lagring, fotosyntese, biodiversitet mm.

Hvordan kommer vi i gang?

1 Som det første skal I samle en gruppe, der vil være med til projektet. Du kan finde råd til, hvordan du samler en gruppe i denne [guide](#). Det er godt, hvis I er 4-6 personer, der står for forberedelserne og senere kan samle en større gruppe til plantning af skoven.

2 **Stift en forening.** Det er ikke nødvendigt, men det kan gøre nogle ting i processen lettere. Det kan give bedre muligheder for at få tilladelse til at benytte jordarealer og søge finansiering til skovplantningen.

Inden skoven skal plantes:

3 **Aftale arbejdsfordeling.** Hvem står for at finde areal, vælge skovplanter, søge midler, samle nok hænder til udplantning, undersøge jordtype, vurdere om jorden skal bearbejdes.

4 **Find midler.** Hvordan skal projektet finansieres? Flere kommuner i Danmark har givet midler til skovrejsning. Spørg kommunen om de vil finansiere projektet, og evt. om de kan stille jord til rådighed. Skal det være foreningen, som betaler? Skal alle bidrage med et beløb? Skal pengene indsamles på anden vis? Skal der søges ekstern støtte til projektet?

5 **Find et areal** der er passende, og som alle har adgang til. Spørg din kommune, om de har mulighed for at stille jord til rådighed eller kan give tilladelse til brug af ubrugt jord, fx en vejkant, en rundkørsel eller langs jernbanen. Det kan være svært at få tilladelse til brug af kommunal jord, men det er også fordelagtigt, da skoven sandsynligvis kan få lov at blive stående i mange år. Hold øje i dit område, om du kan finde et oplagt sted. Undersøg muligheder for at bruge jorden ved en skole, plejehjemmet, idrætsforeningen eller fælles jord med naboer. Som grundejerforening kan man tage en fælles beslutning om at plante skov på den fælles ejede jord. I byer kan man, som boligforening, benytte det fælles gårdareal. Skovens størrelse kan tilpasses det areal, der er tilgængeligt.

6 **Undersøg arealet.** Undersøg altid, inden skoven skal plantes, om der er anlagt rør til vand- og varmforsyning i jorden på området.

7 Kend din jordtype. Kontakt en naturformidler i dit område eller en rådgiver i kommunen, som kan vejlede om, hvilken jordtype du arbejder i, og om den skal bearbejdes inden plantning.

8 Udvalg planter. Det er vigtigt at være opmærksom på sammensætningen af arter for at udnytte deres potentiale til CO₂-optag bedst muligt. Sammensætningen skal gerne bestå af 30+ forskellige arter i forskellige størrelser. Den optimale sammensætning af arter vil afhænge af muligheder og ønsker lokalt. [Denne håndbog](#) guider til fordeling mellem store træer, buske, små træer og bunddækker på arealet.

9 Undersøg hvor du kan købe planterne, sandsynligvis hos en skovplanteskole i nærheden. [Her](#) kan I søge inspiration og få erfaringer fra andre danske miniskovsprojekter.

I gang med jord og plantning

10 Bearbejd jorden, hvis nødvendigt. Hvis I ikke selv ved, hvordan I skal gøre, kan I kontakte en skoventreprenør eller et firma, der laver dybdepløjning og grubning.

11 Saml en masse hænder, der har lyst til at plante. Jo flere, jo bedre. Spørg skoleklasser, idrætsforeninger, nabolaget og boligforeningen, om de vil være med. Det er en læringsrig proces at være med til plantning, og det kan med fordel blive brugt til undervisning.

12 Plant skovplanterne. Brug ressourcer i lokalsamfundet, så I ikke selv skal købe redskaber. Planterne skal måske opbevares på skovplanteskolen til sidste øjeblik, da nogle af planterne nemt tørrer. Skoven skal plantes i november/december.

Pasning

13 Skoven kræver umiddelbart ikke efterfølgende pasning. I tilfælde af tørke de første to år kan det være nødvendigt at vande skoven, men derefter kan den klare sig selv. Det eneste, der skal passes, er de omkringliggende arealer eller evt. stier i skoven for, at skoven ikke breder sig og gror til.

Gode eksempler

I **Middelfart** har skolerne omkring Ejby givet eleverne fra tredje til sjette klasse mulighed for at plante Miyawakiskov i løbet af november 2021. I alt har skolen, i tæt samarbejde med en lokal styregruppe fra Grønne Nabo-fællesskaber, fået plantet over 375m² skov.

I **Jelling** har en gruppe fra Grønne Nabofællesskaber plantet en 300 m² miniskov. De har fået finansiell støtte fra Vejle kommune på 20.000 kr., og har plantet skov på et græsområde tilhørende den lokale golfklub.

Hvorfor er skovplantning et effektivt middel til CO₂-reduktion?

Sammenlignet med normal skov har miniskovene evne til at:

- gro hurtigere
- optager mere CO₂ end plantageskov
- blive tættere
- Skabe mere biodiversitet

Find mere viden om plantearter, jordtyper, udførlig beskrivelse af fremgangsmåde og andet relevant information i [denne håndbog](#).

Otte links, der gør dig klogere på, hvordan man laver miniskove:

- [Restoring natural forests is the best way to remove atmospheric carbon](#)
- [Fast-growing mini-forests spring up in Europe to aid climate](#)
- [Lav en skovhave](#)
- [Miyawakiskov i Jelling](#)
- [Urban Forests](#)
- [Urban Forests report on the Miyawaki method](#)
- [Scientific research on urban forests created with the Miyawaki method around the world](#)
- [About Tiny Forests](#)

Gå sammen om en fælleskøkkenhave

En kedelig græsplæne kan nemt forvandles til et grønt spisekammer for fællesskaber, hvilket både kan spare CO₂ på grund af mindre indkøb, blive et paradis for bier og lagre CO₂ i jorden. I en fælles køkkenhave er man sammen om at så, vande og høste grøntsager gennem sommeren, og derfor skaber det også et oplagt fællesskab for at afprøve plantebaserede måltider.

Men før du går i gang, er det en god idé at alliere dig med andre og lægge en plan. Køkkenhaver kan være sjove og givende i et fællesskab, men også blive en hovedpine, hvis der ikke er nok, der er med til at pleje den. Start alternativt med at undersøge, om der allerede findes et køkkenhavefællesskab nær dig.

Hvem kan lave fælleskøkkenhaver?

Du kan finde mennesker til fælleskøkkenhaver i et allerede etableret fællesskab såsom en forening, klub, skole eller nabofællesskab. Under alle omstændigheder er det sjovest og nemmest, hvis I er nogle stykker, som er klar på at starte køkkenhaven op sammen. Du kan jo lokke med udsigten til hjemmegroede friske jordbær, nye kartofler, frisk luft og god motion.

Børn og unge får også en masse sjov og læring ud af arbejdet i køkkenhaven. Især når afgrøderne begynder at pible op af jorden. Fælleskøkkenhaver kan også være værdifulde fællesskaber, der bekæmper ensomhed, både for unge og gamle.

Hvordan skal vi starte vores fælleskøkkenhave?

1 Få andre med. For at finde folk til dit fællesskab kan du stemme dørklokker i dit nabolag eller hænge invitationer op i gader og butikker. Du kan spørge ildsjæle i din lokale sportsforening eller folk på din arbejdsplads.

2 Start med et **forventningsmøde** blandt dem, som har lyst til at være med i fælleskøkkenhaven. Her kan I afstemme, hvor meget tid I hver især kan ligge i køkkenhaven, hvilke erfaringer, der ligger i jeres gruppe, og hvilke afgrøder I ønsker at dyrke.

3 Stift en forening. Hvis køkkenhaven skal etableres uden for eget areal, kan det være en god idé at stifte en forening. Dette vil somme tider være et krav fra forpagteren af jorden, I låner, for at sikre at nogle er ansvarlige for projektet. I foreningen kan I hjælpe hinanden med at tage beslutninger om, hvor køkkenhaven skal anlægges, spørge om lov, søge funding og lave en plan for driften.

4 Udse det rigtige sted. Det er værd at overveje, hvor man placerer sin fælleskøkkenhave. Det er eksempelvis ikke gavnligt for klimaet at erstatte et skovområde med køkkenhave. Har man til gengæld et ubenyttet græsareal, kan det danne grundlag for en fælleskøkkenhave. Det kan eksempelvis være et stykke af kommunens jord, din boligforenings eller et hjørne af det lokale plejehjem. Køkkenhaven er både til gavn for klimaet og for det sociale liv i området. Derfor kan det også give mening at placere køkkenhaven et sted, hvor der tit færdes mennesker, så der skabes opmærksomhed omkring projektet, og I kan få flere med.

5 Få tilladelse. Er du stødt på et bart græsareal i dit lokalområde, som kunne være oplagt. Kan du finde ud af, hvem der ejer det? Under alle omstændigheder er det en god idé at skrive en mail til ejerne og høre, hvad de synes om projektet. Måske det ikke lykkes første gang, men kommunen vil ofte kunne hjælpe dig videre til et passende sted. I det hele taget er kommunen et godt sted at starte, hvis I ikke ved, hvor I vil placere jeres fælleskøkkenhave.

6 Læg en god plan. Det er også en god idé at lægge en plan for den daglige drift af køkkenhaven. Der er flere forskellige modeller for pasning af fælleshaven så som turnus, hvor man skiftes til at passe eller fælles dage, hvor alle kommer og passer haven sammen. Hvor ofte skal I mødes? Hvor ofte skal der luges, plantes, vandes, gødes? Hvordan fordeles grøntsagerne ved høst?

7 Hvad koster det? Det er generelt ikke ret dyrt at lave en køkkenhave, men man skal have fat i haveredskaber, frøene til de afgrøder man ønsker og gødning. Redskaber kan findes billigt brugt. Det kan være en mulighed at få doneret planter eller stiklinger fra lokale plante-glade- blandt andet ved at række ud på sociale medier. Derudover kan der ofte laves fordelagtige indkøbsaftaler med lokale gartnerier, bygemarkeder eller genbrugsbutikker.

Tre gode fif til køkkenhaven

- **Gå ikke for tidligt i gang:** Vent til jorden er mindst 7 grader. Læs bag på frøene, hvornår de har bedst af at komme i jorden.
- **Plant flere gange:** Kartoffler, radiser og salat kan plantes flere gange, så starter du tidligt, har du mulighed for at plante og høste flere gange i løbet af sommeren.
- **Husk energien:** I bør lave en vedvarende pleje af køkkenhaven ved at tilføre ny kompost. Man fjerner nemlig hele tiden energi fra jorden, når man høster sine grøntsager, og derfor skal man også huske at tilføre ny energi.

Et godt eksempel

Makerspace Skibet har dannet en fælles køkkenhave udenfor Vejle. I køkkenhaven er seks familier sammen om at forberede, så, luge og ikke mindst høste. Alt, hvad der dyrkes, er fælles. Arbejdet går på turnus, så to familier har ansvaret i en uge ad gangen. Sommetider laves der også fællesmiddage, så resten af lokalsamfundet kan komme og se og smage på køkkenhaven. Fællesskabet har oplevet, at det både er skønt for børn at være med, men at det især også er godt for de ældre, som kommer ud og får et nyt aktivt fællesskab.

Få gang i plantning og køkkenhavefællesskab

1 Opbyg planteerfaringer. Afhængigt af hvilke erfaringer I har i jeres gruppe, kan det være en god idé at undersøge, hvordan I bedst dyrker grøntsager i jeres køkkenhave. I skal blandt andet forholde jer til, hvordan jordkvaliteten er, og hvordan jorden kan forbedres, eksempelvis ved hjælp af kompost eller gødning. I skal også undersøge hvilke planter, der skal plantes, hvornår og hvordan. På nettet er der desuden en masse gode råd til, hvordan planterne bedst passes, så man får et flot afkast.

2 Jeres køkkenhavefællesskab er nu en oplagt mulighed for at lave fællesspisning og afprøve plantebaserede retter. Jeres gruppe kan fastsætte et par datoer under høstperioden, hvor I mødes og laver en plantebaseret middag ud af jeres nyhøstede grøntsager. Det er både en god måde at fejre jeres hårde arbejde, eksperimentere med plantebaseret mad og nyde hinandens selskab. I kan også lave en konkurrence om, hvem der kan spise plantebaseret eller vegetarisk i længst tid eller flest dage på en måned. Måske sætte en lækker plantebaseret præmie på højkant?

3 Hver nye i et plantegilde. En køkkenhave midt på sommeren er noget af det smukkeste. I kan bruge køkkenhavens sprudlende omgivelser til at invitere lokalsamfundet på plantebaseret middag med ingredienser fra haven. På den måde kan I udbrede kendskabet til jeres køkkenhave, hverve nye medlemmer, styrke det lokale fællesskab og give flere folk kendskab til plantebaseret mad.

Hvorfor er fælleskøkkenhaver godt for klimaet?

Når I selv dyrker grøntsager, reducerer I både udledninger forbundet med emballage og transport. Når I selv dyrker grøntsager, vil det for manges vedkomne også betyde mere grønt på tallerkenen og mindre kød. Det er en helt central ændring i madvaner som batter meget for klimaet:

- Hvis I er 30 mennesker i køkkenhavefællesskabet, som erstatter et måltid med

kylling, et måltid med gris og et måltid med oksekød om ugen med grøntsager, kan I årligt reducere jeres CO₂-udledninger med 14.244 kg.

Grøntsager udleder i gennemsnit kun 1-2% af oksekødsprodukters udledninger, så det er en kæmpe forskel.

(tal fra VanebrudsPalæet)

Skab en grøn idrætsforening

Idrætsforeninger er et af de bedste steder i foreningsdanmark at få børn, unge, voksne og gamle engageret i grøn omstilling. Her er mange aktiviteter og et fællesskab, man kan deltage i som familie. Der ligger et stort potentiale i, at en stor gruppe mennesker er samlet, og at der er et stærkt fællesskab, som kan inspirere mange mennesker. Udnyt at I er mange forskellige mennesker - det betyder forskellige kompetencer og ressourcer.

Hvorfor er idrætsforeninger et rigtig godt handlingsfællesskab?

Det er et sted med mange energiske ildsjæle og en stærk lokal ramme for at lave ændringer i fællesskab. Det er derfor også et sted, hvor det er muligt at inspirere rigtig mange mennesker til klimahandling. Af den grund kan mange af de andre handlingsforslag i dette katalog med fordel finde sted i netop en idrætsforening; skovplantning, samkørsel, varme- og energi i foreningen, vegetarisk mulighed i kantine eller byttemarkeder for udstyr og idrætstøj.

Hvem kan tage initiativet?

Alle idrætsforeninger har en bestyrelse, som er med til at bestemme retning og økonomi. Det kan derfor være en god idé at starte med at tage fat i bestyrelsen og høre, om de vil hjælpe med at lave en grøn idrætsforening. Medlemmer kan også deltage i en generalforsamling og stille forslag om grønne initiativer. Her kan I tage det op til diskussion; hvad en grøn idrætsforening er, hvornår man lever op til det og hvordan I i jeres forening kan blive mere grønne?

Hvordan går vi i gang med at gøre vores forening grøn?

Sidder du i bestyrelsen eller er du medlem af foreningen? Uanset kan du spille en vigtig rolle for at komme i gang.

- Kan du finde nogle andre, som også er interesserede i, at jeres idrætsforening har et mere grønt fokus?
- Finder du et par stykker, som har interesse, kan I holde et **husmøde**, hvor I snakker med hinanden om, hvad der motiverer jer i forhold til klima. Del jeres tanker, ønsker og ambitioner. Overvej hvilke muligheder, I ser for mere bæredygtige vaner i jeres forening. Det kan eksempelvis være inden for transport, mad, arrangementer, indkøb, energi og varme. I kan i det følgende finde inspiration til at komme i gang.

Hvilke klimahandlinger kan idrætsforeninger lave?

Det gælder for idrætsforeningen, at der ikke er én aktivitet, der er bedst, men en lang række aktiviteter, som til sammen kan skabe et grønt idrætsfællesskab. Nedenfor er nogle forslag til, hvad man som idrætsforening, som grøn ambassadør eller i "sæsonens klimakamp" kan give sig i kast med:

Sæsonens klimakamp - en aktivitet for hele foreningen

Foreningen Permasport foreslår initiativet Sæsonens Klimakamp, som er en idé til, hvordan man som idrætsudøver og medlem kan sætte gang i idrætsforeningens grønne omstilling. Kort sagt går det ud på, at man hver sæson definerer et nyt klimafokus for foreningen.

- 1** Start med at gå i dialog med bestyrelsen og andre medlemmer i din idrætsforening om dine ambitioner for foreningens fremtid. Kan du finde et par andre, der også er interesseret i at gøre jeres forening grønnere?
- 2** Aftal sammen om det skal være bestyrelsen, et grønt råd i foreningen eller et bestemt hold, der sætter rammerne for Sæsonens Klimakamp.
- 3** Inviter foreningens andre medlemmer ind i samtalen om at definere et Sæsonens Klimainitiativ, I vil realisere, og gør det til en fælles sag at nå i mål. Lad alle hold komme med bud på, hvilket mål de ønsker at arbejde med, og hvordan de tænker, at målet kan nås i fællesskab. Derefter kan I stemme om, hvilken handling foreningsmedlemmerne ønsker at arbejde med i den kommende sæson. Det kan for eksempel være at arrangere samkørsel eller sænke jeres forbrug som forening.
- 4** I kan gøre det til en konkurrence internt mellem holdene i foreningen, eller se hvor langt I som forening sammen kan nå med initiativet i løbet af en sæson.
- 5** Evaluer jeres klimakamp i slutningen af sæsonen og undersøg, hvad der er gået godt, hvordan I gør jeres initiativ levedygtigt, samt hvad I kan gøre bedre i næste sæsons klimakamp.
- 6** Anerkend jeres fælles klimakamp med en sæsonafslutning for hele foreningen. Når I fejrer jeres succeser, hjælper det til at skabe endnu mere engagement.
- 7** I begyndelsen af næste sæson gentager I succesen og definerer et nyt Sæsonens Klimainitiativ.

Brug #sæsonensklimakamp - del jeres initiativ med klimakampens andre foreninger, så inspirerer vi sammen til en grønnere fremtid.

Permasport tilbyder sine medlemmer et fællesskab, som på tværs af sportsforeninger gør klar til Sæsonens Klimakamp.

Transport

Øg opbakning om cykling og samkørsel til og fra jeres idrætsaktiviteter. Det kan for eksempel være ved at lave konkurrencer om, hvem der oftest cykler. Mere cykling giver samtidig også mere sundhed.

En anden indsats er samkørselsordninger. I mange idrætsforeninger er der allerede en god kultur for samkørsel til og fra træning, arrangementer og stævner. Netop derfor er der potentiale til at styrke samkørsel. I kan i jeres idrætsforening lave partnerskabsaftaler med samkørselsordninger om fælles transport til events (se handling for samkørsel).

Her kan I eksempelvis kontakte [Ta'Med](#) eller [nabogo](#) og spørge, om de kan lave kampagner eller konkurrencer for samkørsel i jeres forening.

To fiktive eksempler på hvordan transport kan påvirke klima

I er 1000 biler, der hver uge kører 3 km hver vej til idræt. Hvis I vælger at tage cyklen i stedet, giver det en årlig besparelse på 65.520 kg CO₂.

I er en gymnastikforening med 1700 aktive medlemmer, som i gennemsnit kører 63.300 km til og fra konkurrencer og event om året. I kan ved at halvere antal km ved samkørsel spare 6.647 kg CO₂ årligt.

(tal fra VanebrudsPalæet)

Mad

Mere grøn mad, mere sundhed. Når der laves mad i store mængder, som ofte er tilfældet til arrangementer og i kantiner, er der en betydelig forskel mellem **kød og plantebaseret mad**.

Et forslag er, at der altid er mulighed for et plantebaseret måltid og en plantebaseret snack i kantinen. Ved at gøre noget ekstra ud af det plantebaserede, eksempelvis ved at det ser lækkert og indbydende ud og er billigt, kan det gøres ekstra attraktivt og nemt at tage det klimavenlige valg. Det samme gør sig gældende ved store sportsarrangementer, hvor den plantebaserede mad kan stilles forrest i buffeten, så det bliver det oplagte valg.

Råd til at fremme plantebaseret mad:

- Sørg for at der altid er mulighed for vegetarisk mad
- Gør det synligt, stil det forrest, gør det lækkert
- Hæv prisen en smule på kødretter og sænk den for vegetarretter.
- Minimer mængden af kød på kødretten
- Undgå oksekød og brug primært kylling som kødmulighed.
- Undgå madspild ved at bruge madspiltsordning, eksempelvis [GratisMad.dk](https://wwwGratisMad.dk) eller [Stop Spild af Mad](#)

Et tænkt eksempel på, hvordan mad kan påvirke klima

Hvis alle 1,8 mio. medlemmer i Danmarks idrætsforbund én gang om måneden valgte en vegetarbof fremfor hakkekød, ville der på et år spares 67.024.800 kg CO₂. Det svarer til at køre til Paris 260.756 gange, eller til 4.380 danskeres årlige CO₂ udledninger.

(tal fra Vanebrudpalæet)

Arrangementer

Mindre engangsforbrug

Ved mange sportsarrangementer trykkes arrangementets navn, deltagerens navn, dato eller andet på tøj og bannere.

Overvej gerne:

- Kan der benyttes papir frem for stofbannere?
- Kan deltagerne få et klistermærke på tøjet frem for, at der produceres nye t-shirts?
- Kan man undgå at skrive steds-/tids/personbestemt tekst, så tøj og bannere kan bruges til mange arrangementer?
- Kan der bruges genbrugsmaterialer så som genbrugsplastik til medaljer?

Det betyder meget at have disse overvejelser, inden man køber nyt. Der er gode råd og inspiration til grønne indkøb at hente hos [DIF](#), som også har lavet en [Eventguide for grønne & bæredygtige events](#) med information, inspiration og tjeklister til arrangementer.

Kræver jeres grønne aktivitet finansiering? Så Arranger et klubløb...

... hvor der samles ind til grønne initiativer i foreningen. Få sponsorer, der er interesseret i at sponsorere grønt til at give et beløb pr. kilometer, der bliver løbet, cyklet, sejlet eller andet. Brug evt. de indsamlede penge til at energirenovere jeres bygning eller til investering i grøn varmeforsyning.

Yderligere handling!

Foreslå jeres kommune at bakke op om og bidrage til grøn omstilling i idrætten. Det kan være en konkurrence eller fælles indsats mellem idrætsforeninger i kommunen om, hvem der kan reducere deres klimaaftryk mest?

Sønderborg Kommune har initiativet [ZERO-sport](#), hvor sportsfaciliteter ved at reducere deres CO₂-aftryk kan blive "ZEROsport-certificeret". Alt efter omfanget af reduktionen kan foreningen få tildelt forskellige diplomer. Foreningen får et hvidt diplom for 10-20% reduktion, som er det laveste, mens 70+% reduktion, som det højeste, giver et grønt

certifikat. Gennem foreningernes indsats sparer fællesskabet CO₂, ressourcer og penge.

[Sønderborg Roklub](#) er eksempel på en ZEROsport-certificeret klub. De har nu et samlet energiforbrug, der udgør netto ca. 9.000 kWh strøm, svarende til en samlet CO₂-udledning på ca. 1,9 ton CO₂. Det gamle energiforbrug resulterede til sammenligning i mere end 18 ton CO₂-udledning årligt!

Læs mere [her](#) og [her](#).

Om vellykkede klimaprojekter

De projekter, vi har præsenteret, kan startes af mange forskellige slags grupper.

Uanset hvor stort eller lille et projekt I starter op, uanset hvor mange mennesker I ender med at være sammen om at føre klimaprojektet ud i livet, så afhænger det alt sammen af, at I er sammen om at fuldføre projektet.

Opstart af et projekt kræver, at I er en gruppe, som går sammen om at lave et fællesskab, der kan gennemføre projektet. Her er det vigtigste, at I får lyttet til hinanden, talt sammen og finder ud af, hvad I som fællesskab brænder for at gøre. Når I har fået talt jer ind på en fælles holdning til et emne, kan I begynde at brainstorme på ideer til løsninger.

Udnyt at I er forskellige mennesker – det betyder, at I har forskellige kompetencer og ressourcer. Det er nemlig ofte manglen på forskellige ressourcer som gør, at projekter og fællesskaber sander til og fremdrift i projekter mister tempo.

Når I har opbygget en fælles forståelse af udfordringen, er resten af projektet betinget af, at I kan forpligte jer over for hinanden med henblik på at løse opgaver sammen og hver for sig. Det lyder måske unødvendigt at skabe forpligtelser, når I er motiverede af at skabe en forandring som fællesskab. Men når I frivilligt indgår i fællesskaber, skal I være opmærksomme på, at alle besidder nogle egenskaber, som er relevante for projektets fremdrift. Alle er således en vigtig ressource for at projektet lykkes. Det er vigtigt, at det ikke er enkelte personer, som er ansvarlige

for mange opgaver, men at I alle hjælper hinanden ved gensidigt at forpligte jer på bestemte handlinger.

Undervejs skal I sørge for, at få flere med ombord i jeres fællesskaber. Ved at bygge nye relationer og motivere andre til at være med kan I omsætte flere kræfter til klimahandling. Jeres projekter kan vokse sig store og stopper ikke, når skoven er plantet, eller når samkørselsordningen er søsat. Jo flere hænder I er, desto længere kan I komme, og når én skov er plantet, så kan det jo være, at resten af kommunens rundkørsler, vejkanter eller offentlige arealer også skal tilplantes?

**DEL
TAGER
DANMARK**

VI FORMER
FREMTIDENS
FÆLLESSKABER

 CONCITO
DANMARKS GRØNNE TÆNKETANK